

DOMÁCÍ VĚZENÍ V MINULOSTI A V SOUČASNOSTI

ONDREJ ŠTEFÁNIK

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Nový trestní zákoník obohatil systém trestních sankcí o nový alternativní trest, a to trest domácího vězení. Domácí vězení bývá prezentováno jako úplně nová sankce, nicméně, tento trest se v minulosti zcela běžně užíval, a to i na území České republiky. Trestní právo někdejší Rakousko-Uherské monarchie tento institut znalo a rovněž byl v praxi využíván. Hlavním cílem tohoto příspěvku je porovnat někdejší a současnou právní úpravu trestu domácího vězení, poukázat na aktuální problémy s tímto trestem spojené a zhodnotit tuto sankci rovněž z pohledu "de lege ferenda".

Key words in original language

Domácí vězení; Alternativní tresty.

Abstract

The new Czech Criminal code enriches the system of alternative sentences with the sentence of home confinement. The home confinement is presented as an entirely new punishment, but in fact, this sanction used to be quite common in the past, even on the territory of the Czech republic. The criminal law of former Austro-Hungarian Monarchy was aware of this institute and used it as well. The main point of this article is to compare the former and present legislative regulation at this area, reflect the actual problems of the home confinement and analyze the possibilities of its further development.

Key words

Home confinement; alternative sentences.

Od 1.1.2010 byl novým trestním zákoníkem (zákon 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů) mimo jiné do českého právního řádu zaveden i nový druh trestu, a to trest domácího vězení. Výraz „zaveden nový druh trestu“ je však poněkud nepřesný a spíš by mělo být správně řečeno, že v českém právním prostředí byl tento druh trestu po dlouhých desetiletích obnoven.

1. DOMÁCÍ VĚZENÍ V MINULOSTI

Trest domácího vězení v jeho různých obdobách totiž nebyl v střeoevropském prostředí v minulosti ničím výjimečným. Se sankcí obdobnou současnému trestu domácího vězení se ve střední Evropě bez nadsázky setkáváme již od nepaměti. Jeho počátky můžeme vystopovat již v kolébce naší kultury, v dobách Velkomoravské říše, kdy dochované

prameny dokumentují, že syn franského krále Ludvíka, Karoloman, byl v druhé polovině 9. století uvržen do domácího vězení v Řezně, kvůli podezření z vlastizrady.¹ O tom, že sankce obdobná dnešnímu trestu domácího vězení byla v středoevropských podmínkách vžita, svědčí i skutečnost, že neznámější středoevropská masová vrahyň, Alžběta Báthoryová, byla pro podezření ze svých zločinů doživotně uvězněna na svém zámku v Čachticích, kde v roce 1614 zemřela.²

V českých právních podmínkách se s propracovanou legislativní úpravou trestu domácího vězení setkáváme v polovině 19. století, když zákon č. 117/1852, ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích³, zařazuje trest domácího vězení mezi druhy trestů, které bylo možné uložit za spáchaný přečin a upravuje podmínky jeho výkonu.

V § 244 a 245 uvedeného zákona byly upraveny dva stupně trestu vězení, a to první a druhý stupeň.⁴ Na tato ustanovení pak systematicky navazovala úprava trestu domácího vězení, když bylo v § 246 stanoveno, že kromě těchto dvou stupňů vězení bylo možné uložit odsouzenému také trest vězení domácího. Zajištění řádného výkonu tohoto trestu bylo tenkrát zajištěno dvěma způsoby. Z uvedeného ustanovení plyne, že buďto odsouzený přislíbil, že se pod žádnou záminkou nevzdálí ze svého obydlí, anebo byla k jeho obydlí postavena stráž. Za řádný výkon trestu bylo, jak plyne ze shora uvedeného a z díkce § 246, považováno to, že se odsouzený pachatel pod žádnou záminkou nevzdálí ze svého obydlí. Řádný výkon trestu byl vynucován pohrůžkou výkonu trestu ve veřejné věznici pro případ, že by odsouzený pachatel podmínky výkonu tohoto trestu porušil.

Ustanovení § 262 rozebíraného zákona pak vymezovalo okruh pachatelů, u kterých mohl být výkon trestu odnětí svobody (resp. vězení) vykonán formou vězení domácího. Mělo se jednat o osoby dosud bezúhonné, které

¹ Viz: <http://paveleu.sweb.cz/historie/stredovek-cechy.htm> a http://www.vosvdf.cz/projekty/workshop/materialy/11_velka-morava.pdf (citováno dne 31.5.2010)

² Informace dostupná třeba z: <http://www.panovnici.cz/alzbeta-bathory> (citováno dne 31.5.2010)

³ Plné znění dostupné z ASPI

⁴ § 244 **Vězení: první stupeň**

Trest vězení má dva stupně: první stupeň označuje se slovem vězení, bez přídavku, a záleží v zavření ve věznici bez želez; při čemž se odsouzenec, když může sobě výživu buď z vlastních prostředků nebo pomocí svých příslušníků opatřiti, na vůli zůstává, kterak se chce zaměstnávat.

§ 245 **Druhý stupeň**

Vězení druhého stupně označuje se přídavkem tuhé vězení. I v tom chová se trestanec bez želez, strava však a práce dává se mu taková, jak podle předpisů zvláštních o tom vydaných nebo těch, které ještě vydány budou, dovoluje zřízení trestnic pro takové trestance ustanovených.

Nedovoluje se mu s nikým se scházeti bez přítomnosti dozorce vězňů ani rozmlouvati v jazyce pro tohoto nesrozumitelném.

by si v důsledku výkonu trestu ve vězení nemohly hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělků.⁵

2. SOUČASNÁ PODOBA TRESTU DOMÁCIHO VĚZENÍ

Nový trestní zákoník upravuje trest domácího vězení v § 60 následovně:

Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Nestanoví-li soud v rozsudku jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Na citované ustanovení navazuje § 61, který řeší následky porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení. Stanovuje, že ukládá-li soud trest domácího vězení, stanoví pro případ, že by výkon tohoto trestu byl zmařen,

⁵ K trestu domácího vězení v historických souvislostech srov. také: Kalvodová, V. Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In Kuchta, J. Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Brno : Masarykova univerzita, 2000

náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Na tomto místě je důležité zejména ustanovení odstavce 2, kde je uvedeno, že v případě nedodržení podmínek výkonu trestu domácího vězení soud rozhodne o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody a zároveň stanoví i způsob jeho výkonu.

Samotný výkon trestu domácího vězení pak upravují ustanovení §§ 344a až 344h trestního řádu. Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest domácího vězení stalo vykonatelným, předseda senátu zašle odsouzenému nařízení výkonu tohoto trestu, v kterém určí počátek výkonu tohoto trestu a místo výkonu tohoto trestu. Místo výkonu trestu stanoví předseda senátu v bydli odsouzeného, v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům; je-li odsouzený zaměstnán, přihlédne i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem; za tímto účelem je odsouzený povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Nedodržuje-li odsouzený stanovené podmínky domácího vězení a uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, sdělí tuto skutečnost provozovatel elektronického kontrolního systému nebo probační úředník vykonávající kontrolu bezodkladně soudu, který výkon trestu nařídil.

O nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání.

3. SROVNANÍ NĚKDEJŠÍ A SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ

Je pochopitelné, že s odstupem více než 150 let se legislativní technika mnohonásobně zlepšila a zákonná úprava trestu domácího vězení je mnohem obsáhlejší a komplexnější. Nicméně pokud si obě právní úpravy (jak minulou, tak současnou) srovnáme, nezbytně dospějeme k závěru, že se ve své podstatě liší jenom nepatrně. V obou případech se musel odsouzený zavázat, že se nebude z bydliště vzdalovat. Okruh odsouzených pachatelů, kterým mohl být trest domácího vězení ukládán, je v zásadě stejný.⁶ Podmínky výkonu i následek jejich porušení zůstaly prakticky nezměněné.

Novodobá podoba trestu domácího vězení se liší toliko v tom, že stráž, která mohla být zákonem č. 1171852, ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích postavena, je nyní nahrazena probační a mediační službou a pochopitelně,

⁶ I když lze důvodně předpokládat, že z praktického hlediska byl v minulosti tento trest určen toliko „vyvoleným“ z vyšších společenských vrstev.

zákon z roku 1852 logicky nemohl upravovat systém elektronického sledování. Nicméně, systém elektronického sledování v České republice dosud neexistuje, tudíž praktická podoba výkonu trestu domácího vězení zůstala i v tomto směru zásadně totožná.

Je patrné, že v minulosti byly takto upravené podmínky výkonu trestu domácího vězení postačující, o čemž svědčí mimo jiné skutečnost, že tento trestu bylo možné na území současné České republiky aplikovat téměř sto let, když až v roce 1950 zákonodárce od úpravy trestu domácího vězení upustil. Vystává však otázka, zda s takovou obdobou trestu domácího vězení můžeme vystačit i v současné složité a rozvinuté společnosti.

4. PRAKTICKÉ PROBLÉMY SPOJENÉ S VÝKONEM TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ

Citace z denního tisku (článek publikovaný na internetovém serveru www.idnes.cz dne 12.5.2010):

„První Čech, kterému soud uložil domácí vězení, porušil pravidla. Náhodná kontrola odhalila, že byl opilý. Rolníka v lednu odsoudil českokrumlovský okresní soud za napadení přítele družky v opilosti. Rozsudek mu nařídil trávit po dobu jednoho roku doma vždy čas od 20:00 do 5:00 a také se vyhýbat alkoholu“.⁷

Je sice pravdou, že ani to nejmodernější sledovací zařízení by neodhalilo požívání alkoholu odsouzeným pachatelem, nicméně pokud nebude v České republice co nejdříve zaveden systém elektronického sledování, budou se případy porušování podmínek výkonu trestu domácího vězení patrně množit, neboť v současné době již námatkové kontroly ze strany Probační a mediační služby nemůžou představovat dostatečnou motivaci odsouzených k řádnému výkonu tohoto trestu. Je nezbytné konstatovat, že pokud v co nejkratší době nebude v České republice zaveden systém elektronického sledování odsouzených, trest domácího vězení v praktické zkoušce neobstojí. Se spuštěním elektronického monitoringu se však počítá až od počátku příštího roku.

Na tomto místě se vynořuje otázka, zda mělo vůbec smysl trest domácího vězení bez spuštění elektronického monitoringu zavádět. Zkušenosti se zahraničí⁸ svědčí o tom, že státy, které přistoupily k zavedení trestu domácího vězení tak učinily současně se zavedením systému elektronického sledování. Nadto, v těchto státech proběhly před zavedením elektronického

⁷ Převzato z: http://zpravy.idnes.cz/prvni-odsouzeny-k-domacimu-vezeni-porusil-pravidla-fy3-/krimi.asp?c=A100512_210410_krimi_js (citováno dne 31.5.2010)

⁸ Viz třeba nizozemský experiment – v podrobnostech: Spaans, E. Elektronické monitorování: nizozemský experiment. České vězenství. 1999, č. 4 a Kalvodová, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 152 a násl.

monitoringu odsouzených experimenty, o kterých se v České republice ve své podstatě nemluví ani v teoretické rovině. I když bude v budoucnu zaveden systém elektronické kontroly odsouzených, z povahy věci neplyne jiná možnost, než že se tento systém bude testovat tzv. za pochodu.

Dle informací zveřejněných na webových stránkách ministerstva spravedlnosti⁹ má projekt zavedení trestu domácího vězení proběhnout ve třech fázích:

1. fáze – zajištění namátkové kontroly. Tato fáze potrvá od nabytí účinnosti trestního zákoníku (1. 1. 2010) do zavedení elektronického kontrolního systému (předpoklad je rok 2011). Probační a mediační služba bude v tomto období zajišťovat podmínky pro uložení trestu domácího vězení, provádět namátkové kontroly a realizovat kontinuální reintegrační činnost s odsouzenými. Pokud bude trest ukládán soudy v úzké součinnosti s Probační a mediační službou, předpokládá se, že by se mohlo podařit zastavit další nárůst odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody.¹⁰

2. fáze – elektronický monitoring odsouzených. Ve druhé fázi, která bude probíhat v průběhu roku 2010, bude vybrán formou otevřeného zadávacího řízení provozovatel elektronického monitoringu osob, který bude spolupracovat s Probační a mediační službou při kontrole výkonu trestu domácího vězení. V této fázi bude rovněž probíhat příprava elektronického monitoringu odsouzených dle výsledků zadávacího řízení, a to ve spolupráci s vybraným provozovatelem. Ve druhé fázi bude také plně dokončen legislativní systém trestu domácího vězení v souladu s dosavadní osvědčenou praxí v evropských zemích, což ve spojení s elektronickým monitorovacím systémem a již získanými zkušenostmi PMS umožní účinné omezování recidivy a postupné výraznější snižování počtu osob v českých věznicích a současně i zachování zásad ochrany společnosti před kriminalitou.¹¹

3. fáze - realizace této fáze je plánována na období 2011 – 2013 a představuje úplné propojení aplikace trestu domácího vězení a elektronického monitorovacího systému s novými legislativními úpravami a činnostmi PMS v podobě komplexní implementace do praxe české justice.¹²

Jak je patrné, co se týká výkonu trestu domácího vězení, momentálně se nacházíme v první ze tří avizovaných fází, což je z pohledu praktického zajištění řádného výkonu tohoto trestu zcela nedostatečný stav. Personální

⁹ <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180> (citováno dne 31.5.2010)

¹⁰ tamtéž

¹¹ tamtéž

¹² tamtéž

kapacita Probační a mediační služby ČR čítala k roku 2008 332 zaměstnanců, z toho 210 probačních úředníků.¹³ Je nezbytné konstatovat, že tak nízké personální zabezpečení Probační a mediační služby bude jen stěží schopné zajistit kontrolu řádného výkonu trestu domácího vězení za předpokladu, že tento trest aspiruje na to, aby byl ukládán přinejmenším stejně často jako jiné alternativní tresty, zejména trest obecně prospěšných prací a peněžitý trest. Takto nízký počet probačních úředníků nemůže tento svůj úkol splnit, ani kdyby Probační a mediační služba nemusela zajišťovat řadu dalších činností.

S námatkovými kontrolami prováděnými prostřednictvím probačních úředníků je však spjat mnohem závažnější problém, který nebude schopné vyřešit ani jakékoliv zlepšení personálního a materiálního zabezpečení probační a mediační služby. Tímto problémem je otázka efektivitu motivačního působení námatkových kontrol na řádný výkon trestu odsouzenými. Z povahy námatkové kontroly je jasné, že probační úředník může řádný výkon trestu ověřit pouze v daném krátkém časovém úseku, kdy provádí kontrolu. Možnost nahodilé kontroly bude zcela jistě u řady pachatelů představovat motivaci k řádnému výkonu trestu, ale zcela jistě se najde velké množství těch, u kterých bude toto působení více než sporné.¹⁴

Dalo by se totiž dovést, že z pohledu neodhalení bude nejvhodnější prostor pro porušení podmínek výkonu trestu nikoliv ani tak těsně po námatkové kontrole, ale přibližně 4 hodiny poté, co tato kontrola proběhne. V tento moment je již téměř jisté, že probační úředník je značně vzdálený od místa bydliště odsouzeného a vzhledem ke skutečnosti, že kontroly mají probíhat 3 krát týdně¹⁵, lze důvodně předpokládat, že odsouzený nebude hned po 4 hodinách opakovaně kontrolován. Elektronické sledování by tento problém pochopitelně odstranilo.

Motivace k řádnému výkonu trestu však není jediným problémem spojeným s námatkovými kontrolami odsouzených. Jak správně již v roce 2007 JUDr. Vladimír Král z legislativního útvaru Ministerstva spravedlnosti poznamenal, otázkou zůstává, zda se kontrolami prostřednictvím probačních úředníků zbytečně neplýtvá odborným personálem Probační a mediační služby. Naskytá se otázka, zda je opravdu nezbytné, aby kontroly prováděli

¹³ Zdroj: webové stránky Probační a mediační služby ČR - <https://www.pmscr.cz/informace-poskytnute-pms-cr-v-roce-2008-2009/> (citováno dne 31.5.2010)

¹⁴ K uvedenému srov. též např.: Rozhovor s Vladimírem Králem: Domácí vězení – další alternativní trest. *Trestněprávní revue* 2007, č. 8

¹⁵ Srov.: Krejčířiková, K.: Aktuální problematika trestu domácího vězení. In *Dny Práva* 2009. Brno : Masarykova univerzita, 2009

vysokoškolsky vzdělaní a pečlivě školení probační úředníci, kteří nadto musí zabezpečovat nemalou a značně odbornější agendu.¹⁶

Dalším problémem je bezpečnost probačních úředníků zejména při nočních námatkových kontrolách. Zdaleka není vyloučeno, že narazí na agresivní odsouzené, přičemž vyloučit nelze ani napadení úředníka provádějícího námatkovou kontrolu. Pokud je mi známo, probační a mediační služba svým zaměstnancům nezabezpečuje žádný výcvik ani školení pro zvládnání popsaných situací. V tomto směru snad byla dokonalejší již úprava v rakouském trestním zákoníku, kdy v zájmu kontroly odsouzeného mohla být postavena (patrně ozbrojena) stráž.

Jak je patrné, pro účelný a praktický výkon trestu domácího vězení bude nezbytné v co nejkratší době systém elektronické kontroly zavést. Otázkou zůstává, zda mělo vůbec smysl tuto sankci bez tohoto systému zavádět do praxe, ať už by se jednalo o jakýkoliv monitorovací systém.

Nicméně, od roku 2011 by měl být v České republice zaveden. Na stránkách Ministerstva spravedlnosti¹⁷ je uvedeno, že „Ministerstvo spravedlnosti vyhlásilo otevřené zadávací řízení na provozovatele elektronického monitoringu odsouzených, který bude spolupracovat s Probační a mediační službou ČR při kontrole výkonu trestu domácího vězení. Rozhodujícím hodnotícím kritériem výběrového řízení bude cena, další kritéria jsou návrh řešení předmětu veřejné zakázky a délka záruky za centrální úložiště a rozhraní.“

Česká republika se tedy zařadila mezi krajiny, které svěřily elektronický monitoring odsouzených do rukou soukromých subjektů. Tento krok lze hodnotit poměrně kladně, ve prospěch čeho svědčí i zahraniční zkušenosti. Naopak v Itálii, kde byla elektronická kontrola odsouzených svěřena státním orgánům, tento systém údajně selhal.¹⁸

Nicméně, současnou legislativní podobu trestu domácího vězení lze hodnotit více než kladně. Za sporné lze dle mého názoru považovat toliko ustanovení § 61, které stanovuje, že ukládá-li soud trest domácího vězení, stanoví pro případ, že by výkon tohoto trestu byl zmařen, náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Na tomto místě je důležité zejména ustanovení odstavce 2, kde je uvedeno, že v případě nedodržení podmínek výkonu trestu domácího vězení soud rozhodne o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody a zároveň stanoví i způsob jeho výkonu.

¹⁶ Rozhovor s Vladimírem Králem: Domácí vězení – další alternativní trest. *Trestněprávní revue* 2007, č. 8

¹⁷ <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180> (citováno dne 31.5.2010)

¹⁸ Rozhovor s Vladimírem Králem: Domácí vězení – další alternativní trest. *Trestněprávní revue* 2007, č. 8

Představme si modelovou situaci. Odsouzenému pachateli byl uložen trest domácího vězení v trvání dvou let a pro případ jeho nevykonání byl stanoven náhradní trest odnětí svobody na jeden rok. Pachatel po celou dobu vykonával trest řádně a v poslední den jeho výkonu systém elektronické kontroly prokáže, že došlo k porušení podmínek výkonu trestu tím, že se pachatel poslední den bezdůvodně vzdálil ze svého bydliště. V takovém případě by soud patrně po dvou letech řádného výkonu trestu s jedinou chybičkou v závěru, nařídil trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, což mi s ohledem na účel trestu připadá jako zcela neadekvátní.¹⁹

Již v dobách Rakousko-Uherska přitom bylo stanoveno, že při porušení podmínek pachatel vykoná zbytek trestu ve veřejné věznici. V tomto směru by si český zákonodárce měl vzít příklad ze slovenské právní úpravy, kde je mnohem logičtěji stanoveno, že „ak odsúdený neplní povinnosti uvedené v odseku 2 (nezdržiava sa vo svojom obydlí), súd trest premení na nepodmienečný trest odňatia slobody tak, že dva dni nevykonaného trestu sa rovnajú jednému dňu nepodmienečného trestu odňatia slobody, a zároveň rozhodne o spôsobe výkonu tohto trestu.“

5. SMYSL A CÍLE ZAVEDENÍ TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ DO ČESKÉHO PRÁVNÍHO ŘÁDU

Dle důvodové zprávy k novému trestnímu zákoníku bylo zavedení trestu domácího vězení do českého právního řádu vedeno „požadavkem zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb i ekonomickými hledisky vztahujícími se k výkonu takového trestu (značné ušetření prostředků jinak vynakládaných na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody). Tento trest, který bude alternativou především k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, by měl být ukládán osobám, které je třeba s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, osobě pachatele i možností jeho resocializace sice bezprostředně postihnout omezením osobní svobody (nestačí jen podmíněné odsouzení), ale postačuje vzhledem k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům podstatně menší intenzita zásahu vůči nim.“²⁰

Skutečnost, že zavedení trestu domácího vězení sníží vysoké náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody bude patrně nesporná. Aby se tomu tak i v praktické aplikaci stalo, bude nezbytné vnímat tento trest jako skutečnou alternativu k trestu odnětí svobody, nikoliv jeho ukládání v případech, kde by bylo spíše namísto uložení trestu obecně prospěšných prací nebo trestu peněžitého.

¹⁹ K uvedenému srov. také: Rozhovor s Vladimírem Králem: Domácí vězení – další alternativní trest. *Trestněprávní revue* 2007, č. 8

²⁰ Srov.: Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0> (citováno dne 31.5.2010)

Co se týká resocializace pachatele, je rovněž nepochybné, že zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb u řady pachatelů k jejich nápravě přispěje, nicméně opět pouze za předpokladu, že tyto pozitivní vazby existovaly již před uložením tohoto trestu. Pokud takové vazby odsouzený pachatel vytvořené nemá, stěží lze předpokládat pozitivní vliv trestu domácího vězení v tomto směru. Extrémně nevhodným bude uložení tohoto trestu zejména v případech, kdy spouštěcím faktorem trestné činnosti bylo právě prostředí, ve kterém pachatel žije. V takovém případě bude namíste zamyslet se nad tím, zda jeho náprava nebude mnohem lépe zajištěna právě výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody.

V neposlední řadě je nezbytné brát také ohled na oběti trestné činnosti, které musí rovněž pocítit svůj díl satisfakce, a to nikoliv pouze v podobě náhrady škody. Přes v současnosti dominující nápravnou, resocializační a preventivní funkci trestu, každá sankce (trest domácího vězení nevyjímajíc) musí nezbytně pořádně naplňovat i funkci odplatnou. Bude nezbytné pečlivě zvažovat, zda i z pohledu obětí trestné činnosti přinese znovuzavedení trestu domácího vězení pozitivní ohlas. Trest domácího vězení, tak jak je upraven v novém trestním zákoníku, totiž nepřináší na první pohled výrazné omezení odsouzeného pachatele v jeho běžném způsobu života. Proto by při ukládání tohoto trestu měly být brány v potaz alespoň okrajově i potřeby obětí trestné činnosti, aby ani tyto nepocítovaly nespravedlnost v podobě ukládání mírných trestů tam, kde je namíste větší míra trestní represe.

6. DOMÁCÍ VĚZENÍ V ZAHRANIČÍ (VYBRANÉ STÁTY EVROPSKÉ UNIE)

V rámci kontinentální právní kultury nacházíme úpravu trestu domácího vězení zejména v státech, jako jsou Francie, Nizozemí, Švédsko, Slovensko atd.²¹ Závěr tohoto příspěvku si před sebe klade cíl stručně seznámit čtenáře s podobou trestu domácího vězení v těchto vyjmenovaných státech.

6.1 FRANCIE²²

„Ve Francii má elektronicky monitorované domácí vězení charakter alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, popř. jeho zbytku o délce nepřekračující jeden rok. Žádost o přeměnu nepodmíněného trestu v domácí vězení může soudu podat sám odsouzený nebo se tak může stát na návrh státního zástupce, popř. na základě rozhodnutí soudu i bez takového návrhu. Osoba může v domácím vězení strávit maximálně 4 měsíce.“

²¹ Srov. také: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185> (citováno dne 31.5.2010)

²² Převzato z <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185> (citováno dne 31.5.2010)

6.2 NIZOZEMÍ

V evropské právní kultuře „proslavil“ trest domácího vězení tzv. nizozemský experiment, který lze považovat za nejrozsáhlejší a nejpropracovanější experiment, který byl uskutečněn před legislativním zakotvením této sankce. Úprava domácího vězení v rámci nizozemského trestního práva může sloužit jako vzor všem státům, které tento trest zavádějí do svých právních řádů. Po zdařilém experimentu, který proběhnul v Nizozemí v 90. letech²³ byl roku 2000 zavedený trest domácího vězení do tamního právního řádu. Zvláštností je jeho spojení s intenzivní péčí o nápravu pachatele. Domácí vězení se v nizozemských podmínkách považuje za součást rozsáhlého rehabilitačního programu odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody. Po odpykání si části trestu například v otevřeném vězení (vězení, z kterého může odsouzený docházet do práce), vzniká odsouzenému nárok na přeřazení do domácího vězení. V Nizozemí je zvykem odsoudit pachatele k trestu domácího vězení kumulativně s trestem obecně prospěšných prací. Výměra trestu domácího vězení se pohybuje v rozmezí 12 až 16 měsíců. Podmínkou uložení tohoto trestu souhlas odsouzeného a členů jeho domácnosti.²⁴

6.3 ŠVÉDSKO²⁵

„Ve Švédsku byl zaveden tzv. back-end typ elektronické kontroly umožňující nahrazovat krátké tresty do tří měsíců odnětí svobody. K uložení domácího vězení je nutný nejen souhlas odsouzeného, ale i dospělých příslušníků jeho domácnosti. Pozornosti dále zasluhuje model užívaný od roku 2000 v Nizozemí spojený s intenzivní péčí o nápravu pachatele. Domácí vězení je v nizozemském pojetí především součástí širšího rehabilitačního programu odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z trestu odnětí svobody. Jako další fáze následuje například po odpykání části trestu odnětí svobody v otevřeném vězení, z něhož odsouzený dochází do zaměstnání. Podobně jako ve Švédsku je vyžadován souhlas odsouzeného i členů jeho domácnosti. Délka trvání domácího vězení se pohybuje v rozmezí 12 až 16 týdnů.“

²³ Blíže k nizozemskému experimentu: Kalvodová V. Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In Kuchta, J.: Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky, Brno : Masarykova univerzita, 2000 a Spaans, E. Elektronické monitorování: nizozemský experiment. České vězství. 1999, č. 4

²⁴ K trestu domácího vězení v Nizozemí viz zejména: Hořák J.: Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo, 2005, č. 12, s. 7 – 12

²⁵ Převzato z <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185> (citováno dne 31.5.2010)

6.4 SLOVENSKO

V souladu se zněním § 53 slovenského trestného zákona může soud uložit odsouzenému pachateli trest domácího vězení až na jeden rok, pokud se pachatel dopustil přečinu. Odsouzený je po dobu výkonu trestu domácího vězení povinný se v čase, který určí soud, zdržovat ve svém obydlí, vést řádný život a podrobit se kontrole technickými prostředky, jestli je taková kontrola nařízená. Po dobu výkonu trestu může odsouzený opustit svoje obydlí jenom se souhlasem probačního a mediačního úředníka, event. se souhlasem orgánu, který vykonává technickou kontrolu. Může tak však učinit pouze na nevyhnutný čas, přičemž tento čas se započítává do výkonu trestu. Jako sekundární sankce za porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení je zákonem stanovený trest nepodmíněného odnětí svobody, přičemž každé dva dny, které zbývají do konce výkonu trestu domácího vězení, se počítají za jeden den výkonu trestu ve věznici.

7. ZÁVĚR

Přestože se tento příspěvek nesl možná v poněkud negativním duchu, závěrem je nezbytné poukázat na to, že trest domácího vězení není potřeba zavrhnout. Představuje zajímavou alternativu k trestu odnětí svobody, která může v mnoha případech naplnit funkce trestu efektivněji, než kterýkoliv jiný trest.

Nicméně pokud se má trest domácího vězení v praxi osvědčit, bude nezbytné co nejdříve vyřešit shora naznačené problémy s jeho faktickým výkonem, aby vhodná legislativní úprava našla i svůj pozitivní odraz v aplikační praxi.

Contact – email

ondro@mail.muni.cz